

Tadeusz Bierkowski, Janusz Rulka

Z PROBLEMÓW KSZTAŁCENIA PRACOWNIKÓW KULTURALNO-OŚWIATOWYCH

Podjęcie kształcenia w ramach jednolitych magisterskich studiów pedagogicznych pracowników do działalności kulturalno-oświatowej uznać należy za zjawisko nader pozytywne, bowiem od szeregu lat zapotrzebowanie na tego rodzaju absolwentów studiów wyższych jest znaczne.

Zakończenie pierwszego pełnego cyklu kształcenia /lata 1973 - 1977/ pracowników kulturalno-wychowawczych w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy, w ramach Wydziału Pedagogicznego ze specjalnością: pedagogika w zakresie pracy kulturalno-oświatowej oraz wykształcenie pierwszych absolwentów - magistrów tej specjalności upoważnia do wstępnych refleksji nad programem kształcenia. Analiza miejsc zatrudnienia absolwentów tej specjalności, uzyskane przez nich stanowiska pracy, pierwsze sukcesy zawodowe, ale także i niepowodzenia pozwalają na pełniejsze i bardziej konkretne spojrzenie na program nauczania, dobór przedmiotów oraz profil kształcenia absolwenta.

Na wstępie rozważań zwróćmy uwagę na wzór pracownika kulturalno-wychowawczego sprecyzowany w dokumentach Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz na proponowany zakres wymogów określających przyszłe podstawowe czynności zawodowe, do których to owi absolwenci winni być przygotowani. Przyjmuje się, iż pracownicy kulturalno-wychowawczy ze względu na szeroki zakres działań społecznych i wychowawczych im wyznaczonych winni być przygotowani jako przyszli:

1. Organizatorzy pracy kulturalno-wychowawczej w placówkach kulturalnych podległych resortowi kultury i organizjom społecznym, związkowym oraz organizatorzy wypoczynku

- i rekreacji w ośrodkach wczasowych i turystycznych,
2. Pracownicy kulturalno-wychowawczy i kierownicy placówek w skali regionu, województwa, gminy, kierownicy placówek związków zawodowych i organizacji społecznych oraz społeczno-kulturalnych, koordynatorzy pracy kulturalno-wychowawczej,
 3. Instruktorzy prowadzący bezpośrednią pracę wychowawczą, animatorzy życia kulturalnego,
 4. Organizatorzy uczestnictwa w kulturze w wybranych instytucjach upowszechniania kultury /organizatorzy upowszechniania filmów, organizatorzy widowni teatralnych, pracownicy muzealnictwa regionalnego itp/¹.

Podobny zakres kompetencji pracowników kulturalno-wychowawczych sugerują kolejne dokumenty, które wskazują, że kierunek kształcenia winien obejmować "kształcenie administratorów, organizatorów i animatorów życia kulturalnego"². Owo wykształcenie przyszli pracownicy kulturalno-wychowawczy winni zdobywać na uniwersytetach i uczelniach pedagogicznych. Część kadry w zakresie specjalności artystycznych kształcić się będzie w szkolnictwie artystycznym podległym Ministerstwu Kultury i Sztuki.

Proponowany model pracownika kulturalno-wychowawczego, kształconego w wyższych szkołach pedagogicznych zakłada, że będzie on przygotowany do pełnienia szeregu czynności praktycznych, ale o charakterze organizatorskim, a przede wszystkim w zakresie: a/ diagnozowania potrzeb społecznych i kulturalnych różnych kręgów i grup społecznych, środowiskowych, a zwłaszcza rozpoznawania zainteresowań, uzdolnień oraz uwarunkowań środowiskowych aktywności kulturalnej, b/ czynności projektowania i współtworzenia środowiskowego programu działalności kulturalno-wychowawczej i oświatowej, nadzoru i kontroli realizacji programów i planów pracy kulturalno-wychowawczej, c/ czynności organizacyjno-wychowawczych w odniesieniu do działalności konkretnej placówki i umiejętności współdziałania z szerokim aktywnym społecznym środowiska, bezpośredniego prowadzenia pracy wychowawczej i kulturalnej z uczestnikami placówki, d/ czynności administracyjno-gospodarczych³.

Propozycje wyznaczające zakres czynności, do jakich winien być przygotowany pracownik kulturalno-wychowawczy sugerują najistotniejsze cechy składające się na model pracownika kultury, pedagoga i wychowawcy, organizatora środowiska, działacza.

Zbliżoną koncepcję pracownika kulturalno-wychowawczego prezentuje wielu pedagogów⁴. Według tych teoretycznych ustaleń pracownicy kulturalno-oświatowi winni być przygotowani do pełnienia wielu zadań, przy czym do najważniejszych mają należeć, takie jak: umiejętność stosowania diagnozy i prowadzenie w tym zakresie pogłębionych badań środowiskowych, umiejętności organizatorskie w zakresie programowania i planowania pracy w skali regionu, województwa oraz konkretnego środowiska, miasteczka, gromady czy zakładu pracy. Pracownik ten winien posiadać umiejętności w dziedzinie organizacji czasu wolnego, zajęć rekreacyjnych i sportowych. Zwraca się też uwagę na jego zaangażowanie społeczno-polityczne oraz czynną postawę w przeobrażaniu środowiska, w którym działa. Winien też posiadać łatwość nawiązywania kontaktów międzyludzkich oraz zdolności w zakresie koordynacji działalności kulturalnej i wychowawczej w środowisku. Wśród pedagogów rozważających zakres czynności działacza kulturalno-wychowawczego część badaczy postulując określony model pracownika charakteryzującego się wyżej wymienionymi umiejętnościami, nazwanego przez Józefa Kargula modelem działacza wielofunkcyjnego⁵, dostrzega jeszcze jeden istotny warunek: posiadanie dodatkowego przygotowania specjalistycznego - instruktorskiego w jednej z dyscyplin artystycznych. Heliodor Muszyński podkreśla, że obok czynności diagnostycznych, umiejętności organizowania imprez masowych, okolicznościowych, związanych z uroczystościami narodowymi i państwowymi winien /pracownik kulturalno-oświatowy - dop. autorów/ jeszcze czynnie uprawiać jedną dziedzinę sztuki⁶.

Tadeusz Aleksander analizując model pracownika kulturalno-oświatowego, wyróżnia dwie grupy cech, jakimi powinni wyróżniać się pracownicy i działacze społeczni: walory

umysłu i zalety charakteru. Do walorów umysłu zalicza "wysoką inteligencję, ukierunkowane uzdolnienia /np. do muzyki/ szerokie zainteresowania, skłonność do samokształcenia i aktywności kulturalnej, gruntowną wiedzę ogólną i zawodową, znajomość swego środowiska, duże umiejętności z zakresu prowadzonych przez siebie zajęć oraz zamiłowanie do pracy kulturalno-oświatowej"⁷.

Natomiast Bronisław Gołębiowski podejmując próbę klasyfikacji cech osobowych pracownika kultury wyróżnia pięć zakresów wiedzy, umiejętności i wartości moralnych. Wśród tych cech szczególnie podkreśla potrzebę prezentowania przez pracownika kultury własnej pasji twórczej "w jednej z dziedzin kultury /choćby nawet bardzo amatorska, ale spontaniczna, autentyczna i na co dzień, nie na "pokaz"/ połączona z owym zainteresowaniem, uznaniem dla każdej twórczej, społecznie cennej pasji twórczej innego człowieka"⁸.

Wymaganie od pracownika kulturalno-wychowawczego umiejętności organizatorskich, diagnostycznych, planowania i wyzwalania aktywności społecznej, umiejętności poradnictwa i doradztwa w dziedzinie polityki kulturalnej, jak i wyboru wartości - stwierdza prof. Rudziński - jest ściśle związane z koniecznością posiadania dodatkowych kwalifikacji i umiejętności praktycznych i instruktorskich w jednej z dziedzin kultury, bowiem "działacz kultury powinien być przede wszystkim specjalistą w jakiejś określonej dziedzinie entuzjastą jakiejś jednej dziedziny sztuki i dopiero na tej podstawie powinien uzyskiwać kwalifikacje organizatora, w przeciwnym razie grozi przejęcie tych bardzo subtelnych spraw w ręce ludzi schematycznych, nie mających osobistego, bezpośredniego stosunku do którejś z dziedzin sztuki"⁹. Sądzę, że pogląd wyrażony przez prof. Rudzińskiego może stanowić inspirację do rozważań nad formułowaniem programu kształcenia kadr dla kultury.

Przenosząc kształcenie kadr dla kultury do wyższych szkół pedagogicznych na wydział pedagogiczny, co wiąże się z traktowaniem w przyszłości zawodu pracownika kultury jako

pracownika kulturalno-wychowawczego, przyjęto słuszne stanowisko, iż praca kulturalno-oświatowa dotyczy złożonych zjawisk i procesów przebiegających w społeczeństwie i realizowanych przez to społeczeństwo, a więc posiada charakter społeczny i społeczno-wychowawczy. Na społeczny i wychowawczy charakter działalności placówek kulturalnych zwracają uwagę autorzy "Raportu o stanie oświaty w PRL" twierdząc, iż "proces wychowania, pojmowany jako proces kształtowania i rozwoju osobowości człowieka przebiega na wielu płaszczyznach w okresie przedszkolnym, szkolnym i pozaszkolnym, lecz zawsze pod wpływem oddziaływania wielu instytucji równocześnie ... , trzeba zatem mówić nie tylko o jednym froncie wychowawczym, lecz także o całkowitym systemie kształcącym, obejmującym te wszystkie instytucje, które jednostce przekazują wiedzę naukową, umiejętności praktyczne, treści ideologiczne i polityczne, wartości kulturalne, kryteria ocen i wzory zachowań"¹⁰. Realizacja owego wychowawczego oddziaływania placówek kulturalno-oświatowych wymaga działań zmierzających do tworzenia zintegrowanego systemu wychowawczego dla określonego środowiska¹¹, zaś powstanie takiego systemu środowiskowego wychowania może być realne i skuteczne pod warunkiem, że kadra zatrudniona w tych placówkach będzie świadoma procesów zachodzących pod wpływem jej działalności i będzie właściwie przygotowana pod względem pedagogiczno-psychologicznym. Nasuwa się jednocześnie myśl, że wszelkie procesy wychowawcze przebiegają intensywniej w konkretnym działaniu i w trakcie bezpośrednich interakcji między wychowawcą a wychowankami, a więc w pracy odbywającej się w konkretnych zespołach ludzkich, zintegrowanych lub integrowanych przez wychowawcę wokół wspólnych zainteresowań w zespole.

W tej sytuacji jest niezbędne, by pracownik kulturalno-oświatowy zatrudniony w placówkach posiadał umiejętności nie tylko w zakresie rozpoznawania potrzeb kulturalnych, organizatorskich, nadzoru i kontroli, ale i praktyczne przygotowanie do prowadzenia konkretnego zespołu w jednej specjalności artystycznej czy oświatowej.

W ramach zintegrowanego środowiskowego systemu wychowania działa wiele placówek szkolnych, jak i pozaszkolnych, wymaga to spójnego systemu kształcenia pedagogów do bardzo różnych instytucji, grup środowiskowych oraz wiekowych. Tak więc na wydziałach pedagogicznych podjęto przygotowanie pedagogów o określonych specjalnościach znajdujących zatrudnienie generalnie w trzech resortach: oświaty i wychowania, kultury i sprawiedliwości. Wyodrębnia się więc dwa podstawowe bloki kształcenia: a/ kształcenie pedagogów o specjalności nauczycielskiej, b/ kształcenie pedagogów o specjalności nienauczycielskiej /nieszkolnej/. Na pedagogice o specjalności nienauczycielskiej kształcą się więc pedagogów o profilu zawodowym, z przeznaczeniem do pracy w placówkach kulturalno-oświatowych, a więc w resorcie kultury oraz do pracy w społecznym ruchu kulturalnym, organizacjach masowych, społecznych i towarzystwach społeczno-kulturalnych.

Z kolei rozpatrzmy zestaw przedmiotów, które składają się na program studiów przygotowujących pracowników kulturalno-wychowawczych ze specjalnością pedagogiczną nienauczycielską: pedagogika w zakresie pracy kulturalno-oświatowej. Program kształcenia dzieli się wyraźnie na trzy odrębne bloki przedmiotów: 1/ blok przedmiotów ogólnokształcących, 2/ psychopedagogicznych, 3/ specjalistycznych. Przedmioty ogólnokształcące i psychopedagogiczne dotyczą wszystkich specjalności pedagogicznych, tak nauczycielskich, jak i nienauczycielskich. Oba bloki przedmiotów realizowane są w ramach 24 przedmiotów oraz zajęć dodatkowych związanych z prowadzeniem seminarium magisterskiego i wykładów monograficznych oraz zajęć do wyboru, a także z zapoznawaniem się z metodami badań pedagogicznych i praktyką pedagogiczną. Razem bloki te wynoszą 2400 godzin zajęć na ogólną liczbę 3000 godzin realizowanych w toku 4-letnich studiów. Trzeci blok przedmiotów obejmuje tzw. przedmioty specjalistyczne, w ramach których studenci uzyskują przygotowanie do pracy w placówkach kulturalno-oświatowych. Blok ten realizowany jest w wymiarze 600 godzin w ramach 9 przedmiotów specjalistycznych.

W praktyce blok przedmiotów specjalistycznych jest, lub może być, powiększony kosztem bloku przedmiotów psychopedagogicznych, a zwłaszcza pedagogicznych, bowiem "seminarium magisterskie", "wykład monograficzny" mogą być ukierunkowane zgodnie z potrzebami wynikającymi ze specjalności. Ponadto "zajęcia do wyboru" mogą być, a często już są ukierunkowane w ramach wybranej specjalności i służyć mogą pogłębieniu i poszerzeniu wiedzy z zakresu przedmiotów specjalistycznych. Przy uwzględnieniu owych możliwości zwiększenia przydziału godzin przeznaczonych na przedmioty specjalistyczne kosztem przedmiotów psychopedagogicznych blok ten pozostaje nadal w rażącej dysproporcji w stosunku do przedmiotów ogólnokształcących i ogólnopedagogicznych, a przecież najistotniejsze jest w tym wypadku pogłębianie wiedzy specjalistycznej, która ułatwi przyszłemu pracownikowi podjęcie pracy kulturalno-oświatowej.

Wnikliwsze spojrzenie na problematykę poruszanej w ramach przedmiotów ogólnokształcących oraz psychopedagogicznych przekonuje, iż studenci o różnych specjalnościach pedagogicznych zdobywają ten sam zakres wiedzy. Znaczna przewaga przedmiotów pedagogicznych realizowanych bez żadnych zmian na wszystkich specjalnościach - według niektórych zwolenników takiego kształcenia pracowników kulturalno-oświatowych - ma stworzyć określone warunki i podstawy dla jednolitego kształcenia kandydatów do przyszłej pracy naukowej w podstawowych dyscyplinach pedagogicznych.

Takie ujęcie programu kształcenia pracowników kulturalno-wychowawczych powoduje, że studenci kierunków nienauczyielskich zgłębiają treści pedagogiki szkolnej, w mniejszym natomiast zakresie przygotowani są do pracy wychowawczej z różnymi grupami wiekowymi, a przede wszystkim z młodzieżą dorastającą i dorosłymi. Przedmiot andragogika realizowany w wymiarze 60 godzin nie może zaspokoić oczekiwań przyszłego pedagoga i wychowawcy dorosłych. Ponadto umieszczenie bloku przedmiotów psychopedagogicznych w programie na pierwszych dwóch latach studiów nie może sprzyjać ich pogłębieniu. Podobne skupienie przedmiotów specjalistycznych na

dwóch ostatnich latach studiów też nie wpływa korzystnie na rozwój wiadomości z zakresu tych przedmiotów, a ponadto studia dzieli wyraźnie na dwa etapy a/ pedagogiczny - obejmujący I i II rok studiów, b/ kulturalno-oświatowy - obejmujący III i IV rok studiów.

Tak pomyślany program studiów pedagogicznych ze specjalnością: pedagogika w zakresie pracy kulturalno-oświatowej nie spełnia oczekiwań studentów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy, a także kadry nauczającej, Wydziałów Kultury Urzędów Wojewódzkich w Bydgoszczy, Toruniu, Pile i Włocławku, współpracujących z WSP i zainteresowanych absolwentami jako przyszli pracodawcy. Krytyczne uwagi zgłaszali do programu kształcenia kierownicy domów kultury, placówek kulturalnych zakładów pracy, spółdzielczości mieszkaniowej, związków zawodowych, a więc instytucji, w których znaleźli zatrudnienie pierwsi absolwenci pedagogiki ze specjalnością: pedagogika w zakresie pracy kulturalno-oświatowej.

Analiza zgłoszonych, tak przez pracodawców, jak i studentów, postulatów skłoniła do podjęcia próby modyfikacji programu studiów bez naruszenia aktualnie obowiązujących wymagań i bez zwiększenia liczby godzin.

Przy próbie modyfikacji programu generalnym założeniem było: 1/ zachowanie dotychczasowej koncepcji kształcenia pedagogów specjalności: pedagogika w zakresie pracy kulturalno-oświatowej, na szerokiej podbudowie z jednej dziedziny wiedzy, w dotychczasowym ujęciu - wiedzy pedagogicznej: 2/ wprowadzenie zmian w układzie treści niektórych przedmiotów dotychczas ograniczonych do wieku szkolnego oraz szkoły i poszerzenia treści uwzględniających pozostałe grupy wiekowe - młodzież pracującą, dorosłych, wiek poprodukcyjny.

Przyjęte zmiany programowe, mimo że nie naruszają ogólnej koncepcji kształcenia opartego na szerokiej podbudowie nauk pedagogicznych, obejmują szereg nowych rozwiązań polegających na:

1. Wzbogaceniu treści zmierzających do szerszego uwzględnienia kształcenia i wychowania dorosłych w tym:

- a/ problematykę poruszoną na zajęciach z zakresu dydaktyki wzbogacono o zagadnienia dotyczące dydaktyki dorosłych, nie powiększając jednocześnie liczby godzin przeznaczonych na realizację tego przedmiotu,
 - b/ w ramach historii wychowania podjęte zostały próby uwzględnienia zagadnień związanych z działalnością instytucji społecznych, kulturalnych, amatorskiego ruchu kulturalnego, instytucji oświaty i kultury dorosłych,
 - c/ wprowadzono zajęcia z pedagogiki pracy /30 godzin/ ze względu na potrzebę zorientowania studentów co do przyszłego terenu pracy zawodowej /placówki kulturalne oraz służby socjalne w zakładach pracy/.
2. Wprowadzeniu w ramach przedmiotu: kultura współczesna, realizowanego w wymiarze 75 godzin w semestrach V - VII, zajęć fakultatywnych w semestrze V i VI w wymiarze 45 godzin. Studenti mogą uczestniczyć do wyboru w zajęciach z : a/ literatury współczesnej, b/ kultury ludowej, c/ prosoznastwa, d/ kultury regionu bydgoskiego, e/ elektroakustyki. Natomiast w semestrze VII w wymiarze 30 godzin wszyscy studenci realizują zagadnienia z "ekonomiki kultury".
3. Ścisłszemu uzależnieniu tematyki wykładów monograficznych od zagadnień wchodzących w zakres przedmiotów specjalistycznych w celu wzbogacenia wiedzy studenta o przyszłym środowisku pracy. Wybór tematyki powinien wynikać z potrzeb i zainteresowań studentów oraz możliwości kadrowych uczelni. Obecnie realizowane są następujące tematy: a/ ruch społeczno-kulturalny w Polsce w XIX i XX wieku ze szczególnym uwzględnieniem okresu Polski Ludowej, b/ kultura masowa, c/ pozaprodukcyjne zadania zakładu pracy.
4. Pogłębieniu wiedzy z zakresu przedmiotów specjalistycznych w ramach seminarium magisterskiego. Zgodnie z planem badawczym Zakładu tematyka prac magisterskich obejmuje następujące grupy zagadnień: a/ uczestnictwo w kulturze młodzieży pracującej, b/ środki masowego przekazu, c/ historia kultury w regionie, d/ ekonomika kultury.

Wybór seminarium dokonuje się zgodnie z zainteresowaniem studenta oraz charakterem prac badawczych Zakładu. Dodać należy, że tematyka seminariów magisterskich łączy się z ogółem tematów w podejmowanych w ramach obozów naukowych, bowiem grupa studentów biorąca udział na obozie naukowym jest jednocześnie przyszłą grupą magisterską, zaś opiekun naukowy obozu przyszłym promotorem prac.

Powyższe poczynania wskazują, że w obecnym programie studiów istnieją pewne możliwości wzbogacenia bloku przedmiotów specjalistycznych poprzez: a/ modyfikację niektórych przedmiotów bloku psychopedagogicznego, b/ właściwy dobór treści realizowanych w ramach przedmiotu kultura współczesna, c/ dobór tematyki wykładów monograficznych, d/ dobór odpowiedniej tematyki obozów naukowych oraz jej rozwijanie w trakcie seminariów magisterskich. W ten sposób liczbę godzin przeznaczonych na realizację przedmiotów specjalistycznych wynoszącą 600 godzin wzbogacić można o dalsze około 240 godzin z bloku pedagogicznego przy ich właściwym wykorzystaniu.

Plan studiów przewiduje ponadto 180 godzin zajęć do wyboru. Ponieważ pracodawcy przy zatrudnianiu pierwszych absolwentów w 1977 roku wyraźnie preferowali tych, którzy poza wiedzą ogólnopedagogiczną i zakresem wiedzy specjalistycznej posiadali jeszcze określone umiejętności instruktorskie - umiejętności prowadzenia chociażby w sposób amatorski zespołu w jednej ze specjalności artystycznej - zrodziła się konkretna potrzeba, wynikająca zresztą ze słusznych postulatów studentów, by do programu studiów wprowadzić przedmioty przygotowujące do zajęć instruktorskich. W ramach owych zajęć do wyboru przeznaczono 150 godzin na zajęcia fakultatywne w zakresie jednej z pięciu specjalności: małe formy teatralne, taniec regionalny, film i fotografika, plastyka oraz rekreacja i turystyka. Zajęcia realizowane są od II do V semestru, po 2 godziny tygodniowo. W czasie tych zajęć główny nacisk kładzie się na zdobycie praktycznych umiejętności instruktorskich. Studenci pracują w grupach 8 - 15 osobowych, co zapewnia wnikliwsze zapoznanie się z problematyką prowadzenia amatorskiego zespołu artystycznego.

Zdajemy sobie sprawę z tego, że nie jest to podstawowe zadanie studiów wyższych, ponadto czas przeznaczony na realizację owych zajęć nie daje możliwości przygotowania specjalizacji instruktorskiej wyższych kategorii. Zakładamy, że jest to przygotowanie na poziomie wstępnym, elementarnym, zaś przyszli absolwenci w trakcie pracy zawodowej będą mogli pogłębiać zapoczątkowaną specjalizację instruktorską. Jesteśmy jednak przeświadczeni o konieczności podejmowania takich działań, bowiem w placówkach kulturalnych, zakładowych, miejskich domach kultury, gminnych ośrodkach kultury, od naszych absolwentów oczekuje się posiadania wysokich wiadomości teoretycznych, ale także i umiejętności instruktorskiej w jednej z wybranych dziedzin kultury. Niemniej ważnym argumentem przemawiającym za wprowadzeniem tego typu zajęć fakultatywnych było stworzenie studentom warunków do ujawnienia i rozwijania zainteresowań, aktywizacji kulturalnej, nabywania umiejętności pracy w grupie zainteresowań, zespole, kółku zainteresowań jako przyszłej dziedzinie pracy wychowawczej i oświatowej.

Podjęte na WSP w Bydgoszczy próby modyfikacji programu studiów pedagogicznych ze specjalnością: pedagogika w zakresie pracy kulturalno-oświatowej są cząstkowe i nie spełniają oczekiwań ani studentów, ani też przyszłych pracodawców z co najmniej dwóch powodów:

1. Program opierający się na treściach pedagogiki szkolnej - co na specjalnościach nauczycielskich jest oczywiste - na specjalności nienauczyielskiej budzi poważne zastrzeżenia, bowiem zbyt mocno ogranicza zakres podejmowanych treści do grupy wiekowej dzieci i młodzieży oraz podstawowej instytucji kształcenia i wychowania, jaką jest szkoła, a więc instytucji odpowiadającej temu wiekowi. Program więc uwzględnia tylko fragmentarycznie problematykę innych grup wiekowych - dorastającej młodzieży, ludzi dorosłych oraz osób w wieku poprodukcyjnym. Fragmentarycznie też realizuje się zagadnienia związane z działalnością instytucji społeczno-kulturalnych i oświatowo-wychowawczych przeznaczonych dla grup wiekowych: dorosłych i w wieku poprodukcyjnym.

W przygotowaniu więc przyszłych pracowników kulturalno-oświatowych i wychowawców osób dorosłych występują zasadnicze braki, bowiem nie przygotowuje się ich do podjęcia w przyszłości pracy w takich instytucjach jak: domy kultury, placówki zakładowe, towarzystwa społeczno-kulturalne.

2. Zestaw przedmiotów specjalistycznych uwzględniony w obecnym programie i ograniczony do 600 godzin daje wychowankom jedynie ogólną wiedzę o kulturze oraz metodyce jej upowszechniania, nie uwzględnia wiedzy z wybranej dziedziny kultury, co w konsekwencji daje przygotowanie bardzo ogólne, ograniczające się do umiejętności organizatorskich, a więc przygotowuje się studentów do pracy w placówkach zlokalizowanych w dużych środowiskach posiadających spore zaplecze kadrowe specjalistów.

W celu pełniejszego przygotowania przyszłych pracowników kulturalno-oświatowych nie tylko do pracy w placówkach dużych, lecz i małych, zlokalizowanych w małych miasteczkach oraz gminnych ośrodkach kultury, w których to obok umiejętności organizatorskich nieodzowne stają się umiejętności instruktorskie w jednej ze specjalności kulturalnej, wydaje się słuszne podjęcie zasadniczej próby ukierunkowania przedmiotów psychopedagogicznych, jak i modyfikacji całego programu nauczania na specjalności: pedagogika w zakresie pracy kulturalno-oświatowej, z zachowaniem przyjętej koncepcji kształcenia tego typu fachowców na szerokiej podbudowie teoretycznej nauk pedagogicznych i bez poszerzania ogólnego wymiaru 3000 godzin przeznaczonych aktualnie na te przedmioty i realizowanych w toku czteroletnich studiów.

Sądzymy, że proponowane zmiany winny zmierzać w następujących kierunkach:

1. W bloku przedmiotów ogólnokształcących /według planu studiów Nr DU.1-4010/PA-57/^{12/} punkty 1 - 8 nie uległyby zmianie, z wyjątkiem p. 3: wybrane zagadnienia szczególnej filozofii /etyka/ ze zmianą na estetykę lub szerzej teorię wychowania estetycznego. Blok przedmiotów ogólnokształcących przy uwzględnieniu wyżej wymienionych zmian

mógłby być realizowany na wszystkich specjalnościach pedagogiki.

2. W bloku przedmiotów psychopedagogicznych proponuje się następujące zmiany:
- a/ dokonanie szczegółowej rewizji i wyeliminowanie powtórzeń;
 - b/ w większym stopniu uwzględnić w poszczególnych przedmiotach: psychologia, pedagogika, dydaktyka, historia wychowania, teoria wychowania, problematykę związaną z wszystkimi przypadkami wiekowymi a nie tylko wieku szkolnego. Ponadto w szerszym stopniu uwzględnić problematykę łączącą funkcjonowanie instytucji społecznych i placówek kulturalnych przeznaczonych dla młodzieży pracującej i dorosłych;
 - c/ zmodyfikowanie lub zastąpienie innymi przedmiotów, które w działalności przyszłego pracownika kulturalno-oświatowego występować mogą jedynie sporadycznie, a mianowicie pedagogikę specjalną zastąpić pedagogiką pracy, socjologię wychowania połączyć z pedagogiką społeczną i wprowadzić dodatkowo socjologię kultury oraz skreślić przedmiot metodyka wychowania w ZHP jako mało przydatny na kierunku nauczycielskim, bowiem problematyka harcerska w pracy placówek i instytucji społeczno-kulturalnych występuje sporadycznie. Natomiast godny rozważania jest projekt wprowadzenia przedmiotu: metodyka wychowania w organizacjach młodzieżowych;
 - d/ przedmiot: kultura żywego słowa z bloku przedmiotów specjalistycznych przenieść do bloku przedmiotów psychopedagogicznych i realizować na I roku studiów wszystkich specjalności;
 - e/ przedmiot: system oświatowy PRL na tle porównawczym połączyć z przedmiotem bloku specjalistycznego: polityka kulturalna PRL w jeden spójny przedmiot uwzględniający system oświaty i kultury w PRL na tle porów-



nawczym. Przy spójnym traktowaniu oświaty i kultury, wzajemnym ich uwarunkowaniu i wzajemnych zależnościach przedmiot ten można zrealizować w wymiarze 60 do 75 godzin, co dać może pewne oszczędności czasowe i pozwoli wyeliminować powtarzanie treści, jak i literatury przedmiotu.

3. W wyniku zmian dokonanych w zakresie przedmiotów specjalistycznych oraz po wyeliminowaniu powtórzeń tkwiących w bloku przedmiotów psychopedagogicznych można zaoszczędzony czas przeznaczyć na wprowadzenie nowych treści z dziedziny:

- a/ historii kultury z elementami wiedzy o sztuce,
- b/ literatury współczesnej,
- c/ kultury ludowej,
- d/ ekonomiki kultury.

W pozostałych przedmiotach ujętych w planie studiów bloku specjalistycznego należy dokonać rewizji haseł i wyeliminować powtórzenia, zwłaszcza w zakresie przedmiotów: teoretyczne podstawy pracy kulturalno-oświatowej i diagnozowanie potrzeb kulturalnych oraz wstęp do wiedzy o sztuce wraz z metodyką wychowania estetycznego i środki masowego przekazu w wychowaniu.

W celu pogłębienia specjalizacji zachować należy zasadę, że tematyka prac magisterskich oraz wykładów monograficznych będzie związana z problematyką szeroko rozumianego procesu upowszechniania kultury w placówkach kulturalno-oświatowych oraz instytucjach i towarzystwach społeczno-kulturalnych i ideowo-wychowawczych.

4. Jak już wcześniej wskazano, oprócz pogłębionej wiedzy teoretycznej absolwent ze specjalnością: pedagogika w zakresie pracy kulturalno-oświatowej powinien zdobyć określone umiejętności praktyczne wynikające z konieczności samodzielnego prowadzenia zajęć w grupach, w ramach zespołów zainteresowań z wybranej dziedziny kultury. W trakcie owego przygotowania student winien otrzymać określone umiejętności instruktorskie w jednej ze specjalności arty-

stycznej, stosownie do potrzeb działalności kulturalnej w placówkach niżej zorganizowanych - miejskich domach kultury, zakładowych klubach, miejsko-gminnych oraz gminnych ośrodkach kultury. W tym celu proponuje się przeznaczyć "zajęcia do wyboru" w wymiarze 180 godzin na zajęcia fakultatywne pogłębiające umiejętności praktyczne w zakresie takich specjalności, jak: taniec regionalny, film i fotografika, małe formy teatralne, teatr lalek, plastyka, zajęcia turystyczno-rekreacyjne i inne, w zależności od potrzeb środowiska i możliwości uczelni. Zajęcia winny przebiegać w grupach organizowanych zgodnie z zainteresowaniami i uzdolnieniami studentów w ramach ćwiczeń praktycznych i zmierzać do kształtowania bezpośredniego osobistego stosunku do wybranej dziedziny kultury uprawianej amatorsko.

Zdajemy sobie sprawę z trudności, jakie towarzyszą zdobyciu specjalności instruktorskiej w ramach 180 godzin zajęć praktycznych, bez podbudowy teoretycznej oraz metodyki pracy w zespole. Proponuje się więc skorelowanie zajęć do wyboru z kulturą współczesną, realizowaną w wymiarze 75 godzin w semestrze V - VII. Zajęcia owe winny być powiązane w ten sposób by były kontynuacją fakultetu, z tą różnicą, że miałyby one charakter teoretyczny, np. uczestnicy fakultetu tańca regionalnego w ramach "kultury współczesnej" mogli by kontynuować zajęcia z etnografii lub szerzej kultury ludowej, zaś fakultet dotyczący filmu i fotografii uzupełniałyby zajęcia wzbogacające wiedzę o kulturze filmowej i działalności dyskusyjnych klubów filmowych itp.

5. Wnikliwego rozpatrzenia wymaga również zagadnienie czasowego rozplanowania bloku przedmiotów psychopedagogicznych i specjalistycznych. Zajęcia z tych przedmiotów należy traktować integralnie, a realizacja treści winna przebiegać równolegle lub wprowadzenie przedmiotów specjalistycznych najpóźniej od drugiego roku studiów, z ewentualnym przedłużeniem realizacji bloku przedmiotów psychopedagogicznych na lata starsze. Integralne potraktowanie przedmiotów z obu bloków pozwoli na pełniejsze kształtowanie świa-

domości studentów, a przede wszystkim umożliwi:

1. Wytworzenie poczucia istnienia jednolitego frontu wychowawczego bez względu na różnice w przygotowaniu specjalistycznym i istniejące podziały resortowe; /oświata, kultura, organizacje masowe, towarzystwa społeczno-kulturalne i inne/.
2. Wcześniejsze wprowadzenie przedmiotów specjalistycznych zapewni studentom możliwość dłuższego obcowania i dogłębnego zapoznania się z treściami tych przedmiotów, co może znacznie ułatwić identyfikowanie zdobytej wiedzy i wyobrażeń studenta o przyszłej pracy z rzeczywistą działalnością pracownika kulturalno-oświatowego. Brak przedmiotów specjalistycznych na pierwszych latach studiów budzi wśród studentów niepokój, że wybrali niewłaściwy kierunek, oraz przeświadczenie, że nie będą mogli zrealizować własnych oczekiwań, jakie wiązały z wyborem kierunku pedagogiki z określoną specjalnością nienauczycielską.

Zarysowana tu próba koncepcji kształcenia pracowników kulturalno-oświatowych na pedagogice ze specjalnością "pedagogika w zakresie pracy kulturalno-oświatowej" nie jest rozwiązaniem idealnym ani możliwie jedynym. Wypowiedzi swoje traktujemy jako głos w toczącej się dyskusji na temat modelu pracownika kulturalno-oświatowego oraz koncepcji kształcenia na poziomie wyższym.

W naszych rozważaniach pedagogicznych wychodzimy z założenia, że kształcenie pracowników kulturalno-oświatowych w ramach jednego kierunku studiów wyższych - z uwzględnieniem specjalności: pedagogika w zakresie pracy kulturalno-oświatowej - nie jest jedynym możliwym tokiem kształcenia. Bardzo różnorodna działalność kulturalno-oświatowa i wychowawcza, prowadzona w różnych resortach, instytucjach oraz towarzystwach społeczno-kulturalnych i ideowo-wychowawczych wymaga wielu specjalistów z różnych dziedzin. Godna rozpatrzenia wydaje się myśl kształcenia pracowników kulturalno-oświatowych nie tylko na pedagogice i kulturoznawstwie, ale także w ramach studiów etnograficznych, filologicznych, so-

cjologicznych, historycznych, estetyki, filozofii i innych.

LITERATURA

1. Projekt jednolitego systemu kształcenia pracowników kulturalno-oświatowych /maszynopis/, Warszawa 1972.
2. Prognoza rozwoju kultury polskiej do 1990 roku, Warszawa 1973, s. 131; Program rozwoju kultury na lata 1975 - 1990, Warszawa 1974, s. 53.
3. Projekt jednolitego systemu kształcenia pracowników kulturalno-oświatowych /maszynopis/, Warszawa 1972.
4. Między innymi: M.Ćwiakowski, O zawodzie pracownika kultury, W: Socjologia zawodów, Warszawa 1965; C.Maziarz, Pracownicy kulturalno-oświatowi, W: Podstawowe zagadnienia pracy kulturalno-oświatowej, Warszawa 1961; A.Przećławska, Pedagog w placówkach upowszechniania kultury - aktualna sytuacja i potrzeby, W: Pedagogika i potrzeby społeczne. Praca zbiorowa pod red. J.Woźczyka i R.Wroczyńskiego, Warszawa 1974; S.Starczewski, Państwowe Zaoczne Studium Oświaty i Kultury Dorosłych, Poradnik Działacza Kultury 1972, nr 20; Z.Szymandera, Aktualny i perspektywiczny system kształcenia kadry kulturalno-oświatowej i bibliotekarzy, W: Kadra dla kultury. Materiały z III Ogólnopolskiego Sympozjum Naukowego 1974 r., Warszawa 1976.
5. J.Kargul, Pracownik kulturalno-oświatowy. Problemy zawodu i modele działania, Warszawa 1976.
6. H.Muszyński, Model sylwetki zawodowej pracownika kulturalno-oświatowego, W: Materiały na sesję metodyczną, 23 - 24 VI 1974, Wrocław 1974 /cytuje za: J.Kargul, Pracownik kulturalno-oświatowy, Warszawa 1976/.
7. T.Aleksander, Uwarunkowania uczestnictwa kulturalnego ludności wiejskiej, Warszawa 1974, s. 161.
8. B.Gołębiowski, Pracownik kultury, osobowość i zawód, "Tygodnik Kulturalny 1976, nr 9, s. 1, 9.

9. Kadra dla kultury. Materiały z III Ogólnopolskiego Sympozjum Naukowego 1974. Cytuję za wypowiedzią W.Lorenca podsekretarza stanu w Ministerstwie Kultury i Sztuki, Warszawa 1976, s. 14.
10. Raport o stanie oświaty w PRL, Warszawa 1973, s. 259 i nast.
11. Prognoza rozwoju kultury polskiej do 1990 r., Warszawa 1973, s. 62 - 64.
12. Plan toku studiów w zakresie pedagogiki uniwersytetów i wyższych szkół pedagogicznych Nr DU.1-4010/PA-57/75 z dnia 30 XI 1975.

DES PROBLÈMES DE L'ENSEIGNEMENT DES ANIMATEURS DANS LE DOMAINE DE LA CULTURE ET DE L'INSTRUCTION

En 1973 on a décidé comment faut-il enseigner les animateurs dans le domaine de culture. Ils sont enseignés aux facultés pédagogiques. Leur spécialisation est appelé: "la pédagogie dans le domaine de l'instruction et de la culture".

La base théorique constituent les sujets: philosophico-sociaux, psychologique-pédagogiques et les sujets spécialistiques donnant la base de la science de la culture. Ces derniers sont représentés le plus modestement. Les anciens élèves enseignés de cette manière peuvent animer le travail culturel.

On a constaté après cinq ans d'expériences que les qualifications d'animateurs ne sont pas suffisantes.

À l'École Pédagogique Supérieure à Bydgoszcz on a décidé d'introduire les sujets supplémentaires pratiques concernant les spécialisations /au choix/: les danses régionales, le théâtre, la peinture, le film avec photographie, le tourisme avec récréation. Il faut de 180 heures /pendant 5 semestres/ pour réaliser le sujet choisi.

Après le troisième année l'étudiant passe l'examen et il obtient des qualifications de l'instructeur dans la spécialisation choisie. Au cours de son travail il peut améliorer tout le temps ses connaissances.

Le programme modifié de cette manière garantie la meilleure préparation des étudiants pour le travail dans leur métier.

AUS DEN PROBLEMEN DER BILDUNG DER MITARBEITER IN BEREICH DER KULTUR

Zusammensetzung

Im Jahre 1973 fasste man den Entschluss, wie man in Hochschulen der Mitarbeiter in Bereich der Kultur ausbilden sollte. Man bildet sie an Pädagogischen Fakultäten mit der Spezialisierung: "Pädagogie in Bereich Kulturarbeit".

Theoretische Grundlage bilden die Gruppen von Lehrfächern, die mit Philosophie, Soziologie, Psychologie, Pädagogie verbunden sind. Die Gruppe von Fächern, die die Grundlage der Kulturwissenschaft gibt, ist am kleinsten. Die Absolventen, die auf diese Weise vorbereitet sind, können kulturelle Arbeit organisieren.

Im Verlauf der 5 Jahren hat man bemerkt, dass die Fertigkeiten nur in Organisation nicht genügend sind. An der Pädagogischen Hochschule in Bydgoszcz hat man sich entschieden extra Fächer, die mehr praktisch Charakter haben, einführen. Die Studenten dürfen eine von verschiedenen Spezialisierungen wählen: regionale Tänze, Theater, Malerei, Film und Photographie, Touristik und Rekreation. Die Realisation von diesen Fächern dauert 180 Stunden während 5 Semester. Nach dem dritten Studienjahr legt der Student die Prüfung ab und er wird danach ein Instrukteur sein. Er darf seine Qualifikationen während der Arbeit erhöhen.

Auf diese Weise veränderte das Studienprogramm garantiert bessere Vorbereitung der Absolventen zur Arbeit für Kultur.